

De kern van ons museum

'Groot Onderhoud' noemen de Vlamingen hun jaarlijkse bijeenkomst voor medewerkers in de cultureel-erfgoedsector. En mij viel de eer te beurt er te mogen spreken over ons grote 'onderhoudsproject': de restauratie en uitbreiding van Ons' Lieve Heer op Solder. In vogelvlucht nam ik het proces van de afgelopen jaren door, en realiseerde ik me weer hoe zorgvuldig we iedere stap gezet hebben. Mooi was het om terug te kijken op de risico-analyse die we jaren geleden uitvoerden. Niet alleen brachten we toen de grootste risico's op schade in beeld, maar ook stelden we de kernwaarden van ons museum vast. Immers: pas als je precies weet welke waarden je koestert, kun je het risico op waardenverlies berekenen.

Voor ons museum formuleerden we vier hoofdwaarden: de historische waarde (het geschiedenisverhaal), de authenticiteitswaarde (alles is echt oud), de belevingswaarde (de geschiedenis is tastbaar) en de maatschappelijke waarde. Ik vertelde hoe we er met de restauratie en uitbreiding van het museum naar streven om op de lange termijn risico's te verkleinen en tegelijkertijd onze waarden te versterken. Maar ook hoe spannend de dagelijkse praktijk is, en hoe risicomijdend we samen met de aannemer aan het werk zijn. We vervangen de fundering zonder dat het gebouw ook maar iets mag overkomen. We voeren tientallen vrachtwagens grond af, terwijl de museumbeleving optimaal blijft. En rijke archeologische vondsten versterken prachtig ons historische verhaal. In dit Haantje leest u er meer over.

Ook zijn we ons in deze dagen extra bewust van onze maatschappelijke waarde: wat leert de geschiedenis ons als het gaat om de actualiteit? Zo plaatsen we in ons Nicolaaskerkje Sinterklaas en Zwarte Piet in hun historische context, én tekenen we persoonlijke herinneringen op aan Sint en Piet. Als er één plaats is waar alle soorten verhalen mogen klinken is het wel ons museum. Hier koersen we niet op strijd of polarisatie. In Ons' Lieve Heer gaat het van oudsher om tolerantie en oplossingsgerichtheid. En vanuit die kern gaan we in ons museum om met heden en verleden, met onderwerpen en meningen van toen en nu.

Judikje Kiers
directeur

Foto: Ineke Oostveen

Weet wat je viert Feest in drie musea

Foto: Kamerich & Budwilowitz/EYES2

Museum Ons' Lieve Heer op Solder werkt samen met het Bijbels Museum en Museum Catharijneconvent in Utrecht aan een educatief programma rond de christelijke feestdagen. De ambities zijn hoog: uiteindelijk willen ze er alle scholen in Nederland mee bereiken. Om te beginnen in Utrecht en Amsterdam.

Waarom zijn we met z'n allen vrij op Pasen en Pinksteren? Wat vieren we dan eigenlijk? Een groeiende groep Nederlanders moet het antwoord op dergelijke vragen schuldig blijven. Musea zijn een prima plek om de antwoorden te vinden, stelt Judikje Kiers, directeur van Ons' Lieve Heer op Solder. Het Catharijneconvent heeft al sinds enkele jaren een vaste opstelling over de christelijke feestdagen. Het Utrechtse museum heeft het initiatief genomen om ook andere musea erbij te betrekken en samen een landelijk educatief programma op te stellen. Het Bijbels Museum en Ons' Lieve Heer op Solder gingen graag op de uitnodiging in. Zij geven elk op eigen manier invulling aan de thematiek. Zo opende het Bijbels Museum begin november een blijvende expositie waar kinderen en volwassenen samen de betekenis van christelijke feestdagen ontdekken. Naast de drie grote christelijke feesten, Kerstmis, Pasen en Pinksteren, die de kern van de tentoonstelling vormen, is er aandacht voor verschillende andere christelijke feestdagen en feesten uit andere religieuze tradities.

Verhalen

Ons' Lieve Heer op Solder kiest voor een iets andere aanpak. Gedurende het jaar krijgen de feestdagen die een link hebben met het gebouw en de collectie van het museum extra aandacht. Dat betekent dat het museum rond Sint Nicolaas, Kerst en de Mariafeesten in mei en augustus extra activiteiten organiseert. En natuurlijk ook met Pasen, Pinksteren en Hemelvaart. Daarbij ligt de nadruk op de manier waarop mensen de feesten persoonlijk beleven. Judikje Kiers: 'Wij hechten sterk aan de combinatie van materiële en immateriële zaken, van kunstwerken en de verhalen daarbij. Een object leeft pas als er een verhaal bij is.' Het museum maakt er een speciale audiotour voor, speciaal geschreven voor kinderen, alleen of met hun (groot)ouders. Deze kindertour vertelt de verhalen van het gebouw, én geeft extra informatie over christelijke feestdagen die dan actueel zijn. Vanaf 18 november zijn dat Sinterklaas en Kerst. Om verhalen van bezoekers boven tafel te krijgen, richt het museum op de website een verhalenpagina in. Hier kunnen mensen foto's voor aanleveren, samen met hun ver-

haal of hun persoonlijke herinnering bij het voorwerp. Zo'n aanpak had het museum eerder met het 'verhalentaltaar'. Dat was in 2006 bij een expositie over sacramenten. 'Het verhalentaltaar leverde een prachtige lappendeken van persoonlijke herinneringen en beelden op die kleuring geven aan het onderwerp. Als je die verhalen niet optekent, verliezen objecten en tradities op den duur hun waarde.' Het museum roept iedereen op om bijzondere herinneringen aan Sint (en ook Piet), Kerst en de andere christelijke feesten toe te sturen. Wie weet wordt uw informatie verwerkt in de audiotour of op de website van het museum.

Mooie rol voor het museum

Voor een kennismaking met de christelijke feesten is het museum volgens Kiers een mooie, neutrale plaats. 'Niet kerkelijk, niet institutioneel, geschikt voor gelovigen en ongelovigen. En voor jong en oud.' De drie musea hebben dan ook hoge ambities met het educatieve programma, gericht op de hoogste klassen in het basisonderwijs. Uiteindelijk willen ze er in de komende 10 jaar alle scholen in Nederland mee bereiken. De belangstelling is groot. Scholen moeten elk jaar opnieuw op een of andere manier aandacht aan de feestdagen besteden. Wat is er dan mooier dan een bezoek aan een museum? Ook voor catechese- en vormselgroepen is het initiatief van de drie musea – dat in de toekomst hopelijk ook door andere musea in het land wordt gedragen – een uitkomst. En voor ouders en grootouders die een leuke en toch zinnige bestemming met hun (klein)kinderen zoeken. De thematiek en aanpak van de musea blijkt goed aan te slaan. Fondsen doen graag mee. 'Iedereen begrijpt dat het in deze tijd heel nuttig is om iets te vertellen over de herkomst van onze feestdagen; niet al te zwaar, in een neutrale omgeving, aan de hand van kunstwerken. En over de beleving daarvan. Door de persoonlijke verhalen van mensen krijg je inzicht in waarde van een feest. En in de betekenis die deze feesten nog altijd in onze samenleving hebben.'

Nieuwe fase: de verbouwing

Samen iets moois maken

Foto: Ons' Lieve Heer op Solder

Na de restauratie bereidt Ons' Lieve Heer op Solder zich voor op de volgende fase: de uitbreiding van het museum met het buurpand. Bouwbedrijf Van Schaik is daar sinds de zomer volop mee bezig.

Het is geen alledaagse klus voor Bouwbedrijf Van Schaik. Dat heeft niet zozeer te maken met de locatie in hartje Amsterdam, want daar zijn de mannen van het bedrijf uit Breukelen heel vaak te vinden. Ook het werken in monumentale panden is hen niet vreemd, integendeel. Eerder waren ze aan het werk in onder meer de Noorderkerk, de Rode Hoed, de Grote Keijser en voormalig gokpaleis Mata Hari, vlak om de hoek. Nee, het onalledaagse schuilt in het feit dat het bedrijf zijn werk moet doen terwijl het museum gewoon open blijft.

'Het is alsof je als olifant bezig bent in een porseleinkast'

'Het is alsof je als olifant bezig bent in een porseleinkast', zegt projectleider Jeftha Kooistra (43). 'We voeren in de kelder hele zware werkzaamheden uit, terwijl er boven ons hoofd een museum zit met allerlei kostbare en gevoelige elementen. Dat stelt specifieke eisen aan ons werk. We zijn continu bezig om te voorkomen dat eventuele schade ontstaat.'

Zware brokken

Met het oog daarop bracht het bedrijf nog voor de bouwvak een stutconstructie aan tussen het museum en het buurpand waarmee Ons' Lieve Heer op Solder wordt uitgebreid. 'Stel dat er toch iets zou gebeuren onder de grond...' Na de zomervakantie begonnen de echte werkzaamheden. Zo moesten de betonnen vloeren in de kelder van het museum, aangebracht in de jaren zeventig van de twintigste eeuw, eruit. Normaal gesproken hakken de slopers zo'n vloer eruit. Nu zaagden ze – om trillingen te voorkomen – de vloer in zware brokken, die vervolgens met een kraan naar een container werden vervoerd.

Als deze fase achter de rug is, wordt de kelder verdiept en krijgt het museum een nieuwe fundering. Projectleider Kooistra: 'De oude, houten palen die nu het gebouw dragen, hebben straks geen functie meer. Nieuwe palen van beton en staal, die de grond in worden gedraaid, nemen die functie over. Daarmee maken we het gebouw sterk.' Tegelijk treft het bouwbedrijf voorbereidingen voor de verbinding naar het nieuwe pand, onder de Heintje Hoekssteeg door. Daarna wordt dit gebouw op nummer 38 'gedemonteerd' en van een vijf meter diepe kelder voorzien. Vervolgens bouwt Van Schaik het pand met dezelfde stenen weer op, maar dan met nieuwe toevoegingen. Als de komende winter niet al te streng is, er geen onverwachte tegenslagen zijn en archeologisch onderzoek niks opmerkelijks aan het licht brengt, kan het bedrijf de grote klus eind 2014 afronden. 'Maar zekerheid bestaat niet in de bouw.'

Betrokken partij

Bouwbedrijf Van Schaik heeft een lange geschiedenis, vertelt directeur Kees van Schaik (36). 'We bestaan inmiddels 113 jaar. We zijn een familiebedrijf. Samen met mijn broer heb

ik het bedrijf vorig jaar overgenomen van mijn vader; wij zijn de vierde generatie. Met 37 medewerkers zijn we een middelgroot bedrijf, redelijk plat georganiseerd. Als directie staan we tussen de mensen in.'

De 'cultuur' van het bouwbedrijf sluit goed aan bij die van het museum. 'We verstaan elkaar goed. Wij zijn een zeer betrokken partij. We houden niet van half werk, dus we bereiden onze zaken tot in de puntjes voor. Als we iets aanpakken, gaan we er voor honderd procent voor. Dat kunnen we alleen maar doen als we samenwerken. Van het vechtmooi

Afbeelding Claus en Kaan Architecten

Schatten onder het museum

Sloot in zicht

Foto: Marc van Broekhuijsen

‘De oude, houten palen die nu het gebouw dragen, hebben straks geen functie meer. Nieuwe palen van beton en staal, die de grond in worden gedraaid, nemen die functie over. Daarmee maken we het gebouw sterk.’

Foto: BMA

Vier dagen deden archeologen van Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) begin oktober over het leeghalen van een oude beerput onder museum Ons' Lieve Heer op Solder. Het was de opmaat naar het grotere – en spannender – werk dat wacht als straks de Heintje Hoekssteeg wordt opengelegd om de doorgang naar het Nieuwe Huis te realiseren.

De beerput onder de stookruimte van het museum is volgens archeoloog Ranjith Jayasena (37) een fors exemplaar. ‘Het is een enorme bak, van vier bij twee meter, waarop meerdere stortkokers uitkwamen. Omdat hij zo groot is, werd hij misschien niet alleen door bewoners en bezoekers van de zolderkerk gebruikt, maar ook door de buurt. Dat kwam wel vaker voor.’ In de beerput kwam niet alleen de inhoud van de erboven gelegen wc terecht, maar ook allerlei ander afval. Jayasena en zijn twee collega's kwamen heel wat aardewerk tegen, van bloempotten en borden tot flessen en glazen. De meeste gebruiksvoorwerpen dateren vermoedelijk uit de periode tussen 1700 en 1775. ‘Maar dat is een eerste indruk’, benadrukt de archeoloog. ‘Het hele verhaal kunnen we pas vertellen als alle materiaal is uitgezeefd, onderzocht en in kaart gebracht. Door de grote hoeveelheid materiaal zal dat nog wel even duren.’

Enthousiast

Nog meer mooi verwacht Jayasena straks aan te treffen als de naast het museum gelegen steeg opengaat. ‘De Heintje Hoekssteeg is oorspronkelijk een sloot geweest, die de afwatering verzorgde vanaf de Warmoesstaat naar de Oudezijds Voorburgwal. Op veel plekken in de buurt liepen dergelijke sloten, die gaandeweg gedempt zijn. Bij de Heintje Hoekssteeg is dat net voor het jaar 1400 gebeurd. Bij de ontgraving van de steeg krijgen we een groot deel van de sloot in zicht.’ De archeoloog spreekt er enthousiast over. Het gebeurt zelden dat zo'n oude sloot en het materiaal waarmee die gevuld is, aan het licht komen. Graafwerkzaamheden onder oude straten en stegen, met oog op het aanleggen van kabels en leidingen, gaan meestal niet zo diep of beperken zich tot enkele smalle sleuven. Jayasena: ‘We kunnen een mooie doorsnede maken en documenteren hoe de sloot precies heeft gelopen. We verwachten veel stadsafval aan te treffen. Omdat we weten wanneer de sloot gedempt is, weten we zeker dat al het materiaal van voor 1400 dateert. Heel bijzonder.’

‘Theoretisch zou het kunnen dat we ook nog de eerste fase van de stadswal tegenkomen.’

Spectaculair

Bureau Monumenten & Archeologie heeft de afgelopen jaren heel wat onderzoek in het oude deel van de stad gedaan. ‘Maar van het directe gebied rondom het museum weten we nog niet zo veel. Het is mooi dat we straks weer een stukje van de ontwikkelingsgeschiedenis van de stad kunnen invullen.’ En wie weet stuiten de archeologen wel op de bevestiging van een gangbare theorie: dat de Oudezijds Voorburgwal, destijds de stadswal, in de veertiende eeuw iets zuidelijker dan op de huidige plek (bij de Nieuwebrugsteeg) een afbuiging maakte. Bij opgravingen in de Lange Niezel en de Oudezijds Armsteeg bleek daarvoor nog geen bewijs. ‘Maar theoretisch zou het kunnen dat we ook nog de eerste fase van de stadswal tegenkomen. Dat zou heel spectaculair zijn.’

R. Jayasena geeft een lezing over de archeologische vondsten op 8 december om 11.00 uur voor vrienden van het museum. Programma en meer informatie op pagina 4.

Nieuw bestuurslid: Max Meijer

Op 1 oktober is Max Meijer (1959) toegetreden als bestuurslid van Ons' Lieve Heer op Solder. De afgelopen decennia werkte Max Meijer op verschillende posities in de culturele sector. Een greep uit zijn veelzijdige arbeidsverleden: beleidsmedewerker bij de Nederlandse Museumvereniging, directiesecretaris in het Haags Gemeentemuseum, Hoofd Communicatie en Marketing bij het Stedelijk Museum en directeur van de Gemeentemusea Arnhem (Museum voor Moderne kunst en Historisch Museum Arnhem). Dat was tevens de laatste betrekking in loondienst want sinds 2007 runt hij samen met zijn vrouw Petra Timmer het bureau TiMe Amsterdam. Zij adviseren en ondersteunen musea en overheden bij uiteenlopende ontwikkelingsvraagstukken. Ons' Lieve Heer op Solder prijst zich bijzonder gelukkig met zijn komst in het bestuur.

del houden we niet, wij zijn van het samenwerkingsmodel: samen iets moois maken.’

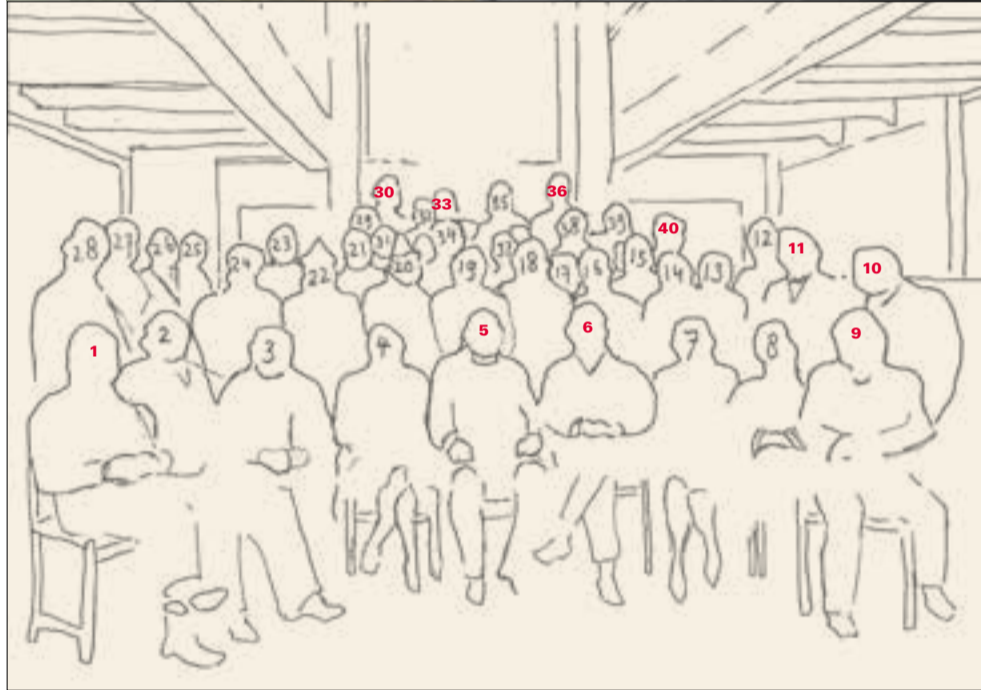
Daarbij gaat het niet alleen om samenwerking met de opdrachtgever, de architect en andere nauw betrokkenen; ook de communicatie met de buurt krijgt veel aandacht. ‘Mensen uit de buurt willen goed geïnformeerd worden, en terecht. Zij ondervinden soms hinder, bijvoorbeeld als de steeg tijdelijk moet worden afgesloten. Daar moeten we eerlijk en helder over communiceren. Er komen wel noodvoorzieningen, maar die zijn er, zoals het woord al zegt, voor nood.’

Enorme glimlach

Er gaat heel wat denkwerk aan het ‘echte’ werk vooraf, weet projectleider Jefta Kooistra maar al te goed. En zijn heel wat besprekingen. ‘Ik kan er enorm van genieten als dan de mannen op de vloer aan het werk gaan; dan gaat er écht iets gebeuren. En dat je uiteindelijk het resultaat ziet van wat je met z'n allen bedacht hebt – ja, dat vind ik mooi.’ En Kees van Schaik, wanneer beleeft hij zijn grootste kick? ‘Als ik straks met Judikje het nieuwe pand binnenloop en zij een enorme glimlach op haar gezicht heeft. En ik ook.’

Feest 1939 Wie is wie?

In Haantje 42 vroegen wij uw hulp om de namen van de personen te vinden op de foto uit 1939. Onderstaande namen hebben we reeds door uw hulp gevonden:

- 1 Dhr. Cornelis Baard (directeur Stedelijk Museum)
- 5 dominicaan Bernard Molkenboer (1879-1948)
- 6 Dhr. Dreesmann
- 9 Mr. August E.M. Povel (regent RC Armenkantoor)
- 10 Dhr. Van den Eerenbeemt
- 11 Dhr. Leonardus van den Broeke (Gezelschap Stille Omgang)
- 30 Dhr. Willem Mengelberg (?)/of de toneelspeler Paul Huf (1891-1961).
- 33 L.J.A Asselbergs-Arnolds (1903-1990)
- 36 Anton van Duinkerken (pseudoniem van W.J.M.A. Asselbergs 1903-1968),
- 40 Dhr. Albert Kuyle (?)

Dank voor uw reacties!

Colofon

De verantwoordelijkheid voor gesigneerde stukken berust geheel bij de auteurs. Overname van teksten of delen ervan is slechts toegestaan met bronvermelding en/of schriftelijke toestemming van de auteur.

Interviews: Bert van der Kruk
Redactie: Birgit Büchner, Judikje Kiers
Vormgeving: Studio Berry Slok
Druk: Drukkerij Tesink
Foto's: Museum Ons' Lieve Heer op Solder, tenzij anders vermeld
© Ons' Lieve Heer op Solder

Mondriaan in Amsterdam

Dit najaar is er in het Amsterdam Museum een prachtige tentoonstelling te zien over de Amsterdamse jaren van Piet Mondriaan. In zijn jonge jaren woonde en werkte deze pionier van de abstracte kunst lange tijd in onze hoofdstad. In oktober 1892 schreef Piet Mondriaan (1872-1944) zich in als student aan de Amsterdamse Rijksacademie van Beeldende Kunsten. Dit was het startschot van een periode van twintig jaar waarin zijn artistieke talent tot volle wasdom kwam. De stad Amsterdam, met haar bloeiende culturele klimaat, was een belangrijke bron van inspiratie. Het Rijksmuseum was net geopend en er was een enorme toename van kunstopleidingen, kunstenaars en tentoonstellingen. Mondriaan raakte bevriend met collega-kunstenaars en sloot zich aan bij kunstenaarsassociatie Arti et Amicitiae. 'Mondriaan in Amsterdam 1892-1912' laat zien hoe de schilder in en rond de stad zijn eigen stijl ontdekt. Van de donkergekleurde realistische landschappen uit zijn beginjaren tot de bijna abstracte weergave

Foto: Amsterdam Museum

van een stralende Molen bij Zonlicht (1908). De expositie brengt ruim 60, veelal zelden getoonde, Mondriaans voor het eerst terug naar de stad waar ze honderd jaar geleden zijn geschilderd. Thijs Boers, u bekend van de restauratie van Ons' Lieve Heer op Solder, was conservator voor deze tentoonstelling. **Te zien in het Amsterdam Museum van 11 oktober t/m 5 januari.**

Erasmus van Amsterdam

Van 28 oktober t/m 17 februari is de tentoonstelling *Erasmus van Amsterdam* te zien in het Bijbels Museum. Kunstenaar Neel Korteweg brengt Nederlands bekendste humanist en filosoof op een unieke wijze in beeld. De geleerde wordt in vele portretten steeds vanuit een nieuwe invalshoek getoond.

Vrienden

8 december 10.30 uur – 13.00 uur

Vriendenochtend

Graag aanmelden via b.buchner@opsolder.nl

Programma

10.30 uur inloop met koffie
11.00 uur 'In de bodem van het museum' Presentatie over archeologische vondsten onder het museum door R. Jayasena van Bureau Monumenten en Archeologie Amsterdam
12.00 uur rondkijken in het museum

Agenda

24 november
Museumjeugduniversiteit

1 december
Solderviering aanvang 11.00 uur

8 december
Vriendenochtend

24 december
Kerst nachtmissen 19.00 uur en 22.00 uur
Reserveringen b.buchner@opsolder.nl

5 januari
Solderviering aanvang 11.00 uur

Ja, ik word vriend van Ons' Lieve Heer op Solder en steun het museum voor

- € 25,- per jaar
- Een hoger bedrag, namelijk € _____ per jaar

Naam _____

Adres _____

Postcode en woonplaats _____

Telefoonnummer / e-mail adres _____

Handtekening _____

Stuur deze bon op naar: Museum Ons' Lieve Heer op Solder
Oudezijds Voorburgwal 40 1012 GE Amsterdam
Vrienden van Museum Amstelkring rek.nr. 4980924